

Osmanlı Devleti Tarih Sahnesinde

- Anadolu Selçuklu Devleti'nin 1243 Köseadağ Savaşı'nda Moğollara yenilmesiyle Anadolu'da beylikler dönemi başladı.
- Bu dönemde **Söğüt** ve **Domanıç** yöresinde yaşayan Kayı Boyu'na mensup Ertuğrul Gazi, Bizans sınırında uç beyliği görevi aldı.
- Ertuğrul Gazi'nin vefatıyla oğlu Osman Bey beylik yönetimini devralarak 1299 yılında Osmanlı Beyliği'ni kurdu.

Kuruluş Yerinin Önemi (Coğrafi ve Stratejik Etkenler)

- Osmanlı Beyliği, Bizans sınırında ve ticaret yolları üzerinde kuruldu.
- Bu konum, Osmanlıların Batı yönünde genişleme (Rumeli ve Balkanlar'a doğru) imkânını sağladı. Bursa, İznik ve İzmit gibi zengin tarım ve ticaret merkezlerine yakınlık, ekonomik gelişmeyi hızlandırdı.
- **Bu nedenle Osmanlı Devleti kısa sürede diğer beyliklerden daha güçlü hâle geldi.**

Osman Bey Dönemi (1299 – 1324)

- Osman Bey döneminde Osmanlılar bağımsızlıklarını ilan ederek devletleşme sürecine girdi.
- **Karacahisar, Yenişehir, Bilecik** ve **İnegöl** fethedildi. Osmanlı Beyliği'nde ilk defa hutbe Osman Bey adına okutuldu ve para bastırıldı.
- Bu gelişmeler, Osmanlı Devleti'nin resmen kurulduğunun göstergesidir.

Orhan Bey Dönemi (1324 – 1362)

- Osman Bey'in oğlu Orhan Bey zamanında Osmanlı Devleti kurumsallaşma sürecine girdi.
- Bursa (1326) fethedilerek başkent yapıldı.
- İznik ve İzmit fethedildi; Bizans'a karşı üstünlük sağlandı.
- İlk düzenli ordu (**Yaya ve Müsellem**) kuruldu.
- İlk medrese (İznik Orhaniyesi) açıldı.
- Rumeli'ye geçişin hazırlıkları başlatıldı.

I. Murad (Hüdavendigâr) Dönemi (1362 – 1389)

- Başkent Bursa'dan Edirne'ye taşındı.
- **Sazlıdere ve Sırpsındığı** Savaşları kazanılarak Balkanlar'da kalıcılık sağlandı.
- İlk defa vezirlik, kazaskerlik, defterdarlık gibi devlet görevleri oluşturuldu.

Adem GÜNGÖR-Sosyal Bilgiler Öğretmeni

- **Yeniçeri Ocağı** kuruldu.
- 1389'da I. Kosova Savaşı'nda şehit oldu.

Yıldırım Bayezid Dönemi (1389 – 1402)

- Anadolu'da siyasi birliği sağlamak için Anadolu Türk beyliklerini Osmanlı'ya kattı.
- İstanbul'u kuşattı, ancak Timur tehlikesi nedeniyle fethedemedi.
- 1402'de **Ankara Savaşı'nda** Timur'a yenildi ve Osmanlı Devleti kısa süreliğine **Fetret Devri**'ne girdi.

I. Mehmet (Çelebi) Dönemi (1413 – 1421)

- Fetret Devri'ni sona erdirerek devlet birliğini yeniden sağladı.
- Osmanlı Devleti'ni ikinci kez toparladığı için "**Devletin ikinci kurucusu**" olarak anılır.
- Anadolu ve Rumeli'deki karışıklıkları bastırdı.

II. Murad Dönemi (1421 – 1451)

- **Varna ve II. Kosova Savaşları** ile Osmanlılar, Balkanlar'da kesin hâkimiyet kurdu.
- **Edirne-Segedin Antlaşması** (1444) imzalandı.
- II. Murad, tahtı oğlu II. Mehmet'e bıraktı.

Osmanlı Devleti'nin Genişleme Sebepleri

- ✓ **Coğrafi Konum:** Bizans sınırında kurulması batıya yayılmayı kolaylaştırdı.
- ✓ **Güçlü Liderler:** Osman Bey, Orhan Bey, I. Murad gibi kararlı yöneticiler.
- ✓ **Hoşgörü Politikası (İstimalet Politikası):** Farklı dine mensup halka adaletli davranılması.
- ✓ **Gaza ve Cihat Anlayışı:** Din uğruna savaşma bilinci.
- ✓ **Teşkilatlanma:** Düzenli ordu, vergi sistemi, adalet ve yönetim teşkilatı.

Kültürel ve Sosyal Hayat

- Osmanlı'da farklı din ve milletler bir arada barış içinde yaşardı.
- Şehirlerde cami, medrese, han, hamam ve kervansaraylar toplumsal yaşamın merkezindeydi.
- Ekonomik faaliyetler: tarım, ticaret, hayvancılık ve zanaat.
- Rumeli'ye geçişle birlikte Türk kültürü Balkanlar'a taşındı.

Fatih Sultan Mehmet Dönemi (1451–1481)

- II. Murad'ın vefatından sonra tahta çıkan II. Mehmet, Bizans'ı ortadan kaldırmak ve Osmanlı'yı imparatorluk hâline getirmek amacıyla İstanbul'u fethetmeyi hedefledi.
- Rumeli Hisarı yaptırılarak Boğaz'ın kontrolü sağlandı.
- **29 Mayıs 1453'te İstanbul fethedildi.**
- Bu fetihle Orta Çağ kapanmış, Yeni Çağ başlamıştır.

Fetih Sonuçları:

- **Bizans İmparatorluğu sona erdi.**
- **İstanbul başkent oldu.**
- **Osmanlı Devleti imparatorluk düzeyine yükseldi.**
- Doğu–Batı ticaret yolları Osmanlı kontrolüne geçti.
- Avrupa'da Rönesans'ın hızlanmasına zemin hazırlandı.
- Osmanlı İslam dünyasının lideri konumuna geldi.

Fatih Sultan Mehmet'in İmar ve Devlet Politikası

- İstanbul'da cami, saray, medrese, kervansaray, köprü gibi yapılar inşa edildi.
- Topkapı Sarayı devletin yönetim merkezi oldu.
- Fatih Kanunnamesi çıkarılarak devlet yönetimi yasal bir çerçeveye oturtuldu.
- Fethettiği topraklarda yaşayan gayrimüslimlere hoşgörüyle davranarak Osmanlı hâkimiyetini kabul etmelerini sağladı.
- Denizcilik faaliyetleri geliştirildi,
- Karadeniz ve Ege'de hâkimiyet sağlandı. Trabzon, Mora, Sırbistan, Eflak, Bosna, Arnavutluk ve Karadeniz kıyıları fethedildi.

Osmanlı Denizciliği

- Fatih döneminde Osmanlı donanması güçlendirildi.
- Akdeniz, Ege ve Karadeniz'de kalıcı hâkimiyet hedeflendi.
- **Barbaros Hayreddin Paşa, Turgut Reis, Piri Reis** gibi denizciler büyük başarılar kazandı.
- Osmanlı Devleti 16. yüzyılda denizlerde dünyanın en güçlü devletlerinden biri oldu.

Yavuz Sultan Selim Dönemi (1512–1520)

- Memlûklerle yapılan **Mercidabık** (1516) ve **Ridaniye** (1517) savaşları sonucunda Mısır fethedildi.
- **Halifelik** Osmanlılara geçti.
- **Böylece Osmanlı sultanları İslam dünyasının lideri hâline geldi.**
- Kutsal emanetler İstanbul'a getirildi.

Kanuni Sultan Süleyman Dönemi (1520–1566)

- Osmanlı Devleti en geniş sınırlarına ulaştı.
- **Belgrad, Rodos, Mohaç, Bağdat, Tebriz, Cezayir, Trablusgarp** fethedildi.
- 1526'daki **Mohaç Meydan Muharebesi** ile Macaristan Osmanlı egemenliğine girdi.
- Viyana Kuşatması (1529) ile Avrupa'nın kalbine kadar ulaşıldı. Barbaros Hayreddin Paşa Osmanlı donanmasını güçlendirerek Akdeniz'de üstünlük sağladı.
- Kanuni dönemi, Osmanlı Devleti'nin **en parlak dönemi** olarak kabul edilir.

Kıbrıs ve Doğu Akdeniz Fetihleri

- 1571'de **Kıbrıs** fethedildi. Bu fetih ile Osmanlılar Doğu Akdeniz ticaret yollarını tamamen kontrol altına aldı.
- Bu gelişme Avrupa'da büyük yankı uyandırdı; Papa önderliğinde kurulan Haçlı donanması **İnebahtı'da** Osmanlı donanmasını yaktı (1571).
- Ancak kısa sürede Osmanlı yeni bir donanma kurarak Akdeniz'deki gücünü yeniden kazandı.

Hoşgörü(İstimalet) Politikası ve Millet Sistemi

- Osmanlı Devleti'nde farklı din ve milletlerden insanlar barış içinde yaşadı.
- Müslümanlar, Hristiyanlar ve Museviler ibadet özgürlüğüne sahipti.
- **Millet sistemi** ile her topluluk kendi dinî ve sosyal işlerini kendi idaresinde yürüttü.
- Bu hoşgörü ortamı, fethedilen yerlerde halkın Osmanlı'ya kolayca bağlanmasını sağladı.

Gaza ve Cihat Anlayışı

- Osmanlıların fetih anlayışında dini motivasyon önemliydi. **Gaza** (İslam'ı yayma) ve **Cihat** (Allah yolunda mücadele) anlayışıyla hareket ettiler.
- **Fethedilen yerlerde adaletli yönetim kurarak, insanların gönüllü olarak Osmanlı'ya katılmalarını sağladılar.**

Osmanlı Fetihlerinin Önemi

- ✓ Osmanlı Devleti'nin siyasi ve askerî gücü arttı.
- ✓ Anadolu ve Balkanlar Türk–İslam kültürüyle kaynaştı.
- ✓ İstanbul'un fethiyle ticaret yolları değişti,
- ✓ Avrupa yeni yollar arayarak Coğrafi Keşifler'i başlattı.
- ✓ Osmanlı, hem Asya hem Avrupa hem Afrika'da hüküm süren üç kıtalı bir imparatorluk hâline geldi.

1. COĞRAFI KEŞİFLER

15. ve 16. yüzyıllarda Avrupalı denizcilerin yeni ticaret yolları, kıtalar ve denizler bulmak amacıyla yaptıkları araştırma ve yolculuklara **Coğrafi Keşifler** denir.

Nedenleri:

- İpek ve Baharat yollarının Osmanlı'nın kontrolünde olması
- Pusula ve gemicilikteki gelişmelerin uzun deniz yolculuklarını kolaylaştırması
- Yeni ticaret yolları ve zenginlik kaynakları arayışı
- Macera ve merak duygusu
- Bilimsel düşüncenin gelişmesi

Önemli Kâşifler:

Kâşif	Keşfi
Bartelmi Diaz	Ümit Burnu'nu buldu.
Vasco da Gama	Ümit Burnu'nu dolaşarak Hindistan'a ulaştı.
Kristof Kolomb	1492'de Amerika kıtasını keşfetti.
Macellan & Del Kano	Dünyanın çevresini dolaşarak yuvarlak olduğunu kanıtladı.

Sonuçları:

- Yeni ticaret yolları bulundu, Osmanlı'nın ticari önemi azaldı.
- Avrupa devletleri zenginleşti, sömürgecilik başladı.
- Yeni kıtalar, bitkiler, hayvanlar ve madenler tanındı.
- Hristiyanlık hızla yayıldı, yerli halklar sömürüldü.
- Osmanlı ekonomisi olumsuz etkilendi.

2. RÖNESANS (YENİDEN DOĞUŞ)

14. ve 16. yüzyıllar arasında İtalya'da başlayıp Avrupa'ya yayılan bilim, sanat ve düşünce alanındaki yenilenme hareketidir.

Nedenleri:

- Matbaanın icadıyla bilginin hızla yayılması
- Antik Yunan ve Roma eserlerinin incelenmesi
- Zengin şehirlerin sanatçılara destek vermesi
- Kilise baskısına tepki olarak aklın ve bilimin ön plana çıkması

Sonuçları:

- Bilim, sanat ve düşünce özgürlüğü gelişti.
- Kilise otoritesi zayıfladı.
- Akıl, gözlem ve deney temelli düşünme yayıldı.
- Osmanlı'da Mimar Sinan, Ali Kuşçu, Matrakçı Nasuh gibi isimler kısmen benzer örneklerdir.

3. REFORM HAREKETLERİ

16. yüzyılda Almanya'da Martin Luther önderliğinde Katolik Kilisesi'nin bozulmuş düzenine karşı başlatılan dini yenilik hareketidir.

Nedenleri:

- Kilisenin bozulması ve endüljans satışı
- Papalık otoritesinin artması
- Halkın bilinçlenmesi
- Matbaanın icadıyla İncil'in farklı dillere çevrilmesi

Sonuçları:

- Hristiyanlık Katolik, Ortodoks ve Protestan olarak üçe ayrıldı.
- Kilise otoritesi azaldı, laik eğitim anlayışı gelişti.
- Düşünce özgürlüğü ve dini tolerans arttı.

- Osmanlı'da gayrimüslimler üzerindeki kilise etkisi azaldı.

4. AYDINLANMA ÇAĞI (17.-18. Yüzyıllar)

Akıl ve bilimi rehber edinen, insan haklarını ve özgürlükleri ön plana çıkaran düşünce akımıdır.

Önemli Filozoflar:

- **Descartes:** "Düşünüyorum, öyleyse varım."
- **Voltaire:** Düşünce ve ifade özgürlüğünü savundu.
- **Rousseau:** Halk egemenliği fikrini öne sürdü.
- **Montesquieu:** Kuvvetler ayrılığı ilkesini geliştirdi.

Sonuçları:

- Bilimsel düşünce güç kazandı.
- Halkın yönetime katılma bilinci arttı.
- Fransız İhtilali'ne zemin hazırladı.
- Osmanlı'da Tanzimat ve Islahat Fermanları'na esin kaynağı oldu.

5. SANAYİ İNKILABI (18. Yüzyıl)

İngiltere'de buhar gücüyle çalışan makinelerin üretime katılmasıyla başlayan, el emeğinin yerini makine üretiminin aldığı dönemdir.

Nedenleri:

- Bilimsel buluşların artması
- Hammadde ve pazar ihtiyacı
- Sermaye birikimi ve iş gücü fazlalığı

Sonuçları:

- Fabrikalar kuruldu, üretim arttı.
- Şehirleşme hızlandı, işçi sınıfı ortaya çıktı.
- Osmanlı el sanayisi çöktü, Avrupa malları Osmanlı pazarına girdi.
- Sömürgecilik yarışını hızlandırdı.

6. FRANSIZ İHTİLALİ (1789)

Nedenleri:

- Aydınlanma Çağı'nın etkisi
- Kralların baskıcı yönetimi
- Halkın yoksulluğu ve eşitsizlik

Sonuçları:

- Eşitlik, özgürlük ve adalet fikirleri yayıldı.
- Halk egemenliği anlayışı doğdu.
- Krallıklar zayıfladı.
- Osmanlı'da milliyetçilik isyanları arttı.

7. AVRUPA GELİŞMELERİNİN OSMANLI'YA ETKİLERİ

- Coğrafi Keşiflerle ticaret yolları değişti, Osmanlı ekonomik güç kaybetti.
- Rönesans ve Reform ile Avrupa bilimde ilerledi, Osmanlı geri kaldı.
- Sanayi İnkılabı sonrası Osmanlı Avrupa'nın pazarı haline geldi.
- Fransız İhtilali'nin milliyetçilik akımı çok uluslu yapıyı sarstı.
- 5. Osmanlı modernleşme çabalarına yöneldi (Lale Devri, Tanzimat, Islahat).

DEĞİŞİMİN TEMEL NEDENLERİ

- 17. yüzyılın sonlarından itibaren Osmanlı Devleti, Avrupa karşısında üstünlüğünü kaybetmeye başladı.
- Bu durumun nedenleri arasında Avrupa'da meydana gelen **Coğrafi Keşifler, Rönesans, Reform, Aydınlanma Çağı ve Sanayi İnkılabı** gibi büyük değişimlerin etkisi, Osmanlı'nın bilim, ekonomi ve sanayide geri kalması, art arda gelen savaş yenilgileri ve gelir kaynaklarının azalması bulunmaktadır.
- Bu nedenlerle Osmanlı yöneticileri devleti güçlendirmek için **yenileşme (islâhat) hareketlerine** yönelmiştir.

LALE DEVRİ (1718–1730)

- **III. Ahmet ve Nevşehirli Damat İbrahim Paşa** döneminde yaşanmış olan Lale Devri, Osmanlı tarihinde batı tarzı yeniliklerin ilk kez görüldüğü dönemdir.

Bu dönemde yapılan yenilikler:

- **Matbaa kuruldu** (İbrahim Müteferrika ve Said Efendi).
- Kütüphaneler ve kağıt fabrikaları açıldı.
- Avrupa'ya **ilk elçiler** gönderildi.
- Lale Bahçeleri ve sanat etkinlikleri yaygınlaştı.
- Bilim, sanat ve edebiyatta zarafet ve estetik ön plana çıktı.

Sonuç:

- Patrona Halil İsyanı ile sona eren bu dönem, Osmanlı Devleti'nin Avrupa'yı örnek aldığı ilk yenileşme dönemi olmuştur.

18. YÜZYIL ISLAHATLARI

- ❖ 18. yüzyılda yapılan yenilikler özellikle askerî ve teknik alanlarda yoğunlaşmıştır.

Askerî Yenilikler:

- Mahmut döneminde Humbaracı Ahmed Paşa tarafından ordu modernleştirildi.
- III. Mustafa döneminde Baron de Tott adlı Fransız mühendis topçu birliklerini eğitti.
- I. Abdülhamit zamanında **Mühendishane-i Bahri Hümayun (Deniz Mühendis Okulu)** kuruldu.

Eğitim ve Yönetim Yenilikleri:

- Batı tarzı teknik okullar açıldı.
- Avrupa'dan uzmanlar getirildi.

- Modern mühendislik ve fen eğitimi başladı.

NOT:Bu dönemde yenilikler ordu ve teknik alanla sınırlı kalmıştır.

II. MAHMUT DÖNEMİ (1808–1839)**Yönetim Alanında Yenilikler:**

- Yeniçeri Ocağı kaldırıldı (Vaka-i Hayriye, 1826).
- Yeni ordu kuruldu: Asakir-i Mansure-i Muhammediye.
- Devlet daireleri bakanlık sistemine göre düzenlendi
- Memurlara maaş bağlandı, kıyafet düzenlemeleri yapıldı.
- İlk resmî gazete Takvim-i Vekayi yayımlandı.

Eğitim ve Kültürel Yenilikler:

- **Öğrenciler ilk kez Avrupa'ya gönderildi.**
- **Mekteb-i Harbiye** (Askerî Okul) ve **Muzika-yı Hümayun (Askerî Bando)** kuruldu.
- **Posta teşkilatı** kuruldu, Avrupa tarzı eğitim sistemine geçildi.

TANZİMAT DÖNEMİ (1839–1876)**Tanzimat Fermanı (1839):**

- Sultan Abdülmecid tarafından ilan edildi.
- Herkesin can, mal ve namus güvenliği sağlandı.
- Vergi ve askerlik düzenlendi.
- Mahkemelerde eşitlik getirildi.

Islâhat Fermanı (1856):

- Gayrimüslimlere din ve vicdan özgürlüğü tanındı.
- Azınlıklara devlet memuru olma hakkı verildi.
- Avrupa'nın desteği kazanılmak istendi.

- ❖ **Bu dönemde Osmanlı'da hukuk devleti anlayışı gelişmiş, vatandaşlık bilinci güçlenmiştir.**

EKONOMİK VE TOPLUMSAL GELİŞMELER**Ekonomik Yenilikler:**

- **Ziraat Bankası, Osmanlı Bankası ve Memleket Sandıkları** kuruldu.
- **Buharlı gemiler, demiryolları ve telgraf kullanılmaya başlandı.**
- Fabrikalar açılarak sanayileşme çabaları hız kazandı.

Toplumsal Yenilikler:

- Kadınlar sosyal hayatta daha aktif hale geldi.
- Gazete ve dergiler yayımlandı, halk bilinçlendi.
- Eğitim kurumları arttı, modern düşünce yaygınlaştı.

OSMANLI'DA SANAT VE KÜLTÜRÜN GELİŞİMİ

- Osmanlı Devleti'nde sanat, toplum hayatının önemli bir parçasıydı.
- Hat, tezhip, ebru, çini ve minyatür gibi sanat dalları hem sarayda hem de halk arasında yaygındı. Bu sanatlar, sadece süsleme değil, Allah'ın güzelliğini yansıtan bir anlayışı temsil ederdi.

Ebru (Kâğıt Süsleme Sanatı):

Su yüzeyine renkli boyalar serpilerek yapılan desenlerin kâğıda aktarılmasıyla oluşturulurdu. Kitap kapaklarında, hat yazılarında ve süslemelerde kullanılırdı.

Tezhip (Altınla Süsleme):

Kutsal kitapların, fermanların ve el yazmalarının kenarlarını süslemek için kullanılırdı. Tezhip sanatını icra eden sanatçılara 'müzehhip' denirdi.

Hat Sanatı:

Arap harflerinin estetik biçimde yazılmasıyla oluşurdu. Camilerde, saraylarda ve kitaplarda görülürdü.

Çini ve Minyatür:

Çiniler cami ve sarayları süsler, minyatürler tarihî olayları anlatırdı. Her ikisi de Osmanlı'nın estetik anlayışını yansıtır.

SEYAHATNAMELERİN ÖNEMİ

Seyahatnameler, gezginlerin (seyyahların) gördükleri yerleri, insanları ve kültürleri anlattıkları yazılı eserlerdir. Bu eserler sayesinde Osmanlı toplumunun günlük yaşamı, gelenekleri, sanat anlayışı ve dini hayatı hakkında bilgi edinilir.

ÜNLÜ SEYYAHLARIN GÖZÜYLE OSMANLI**Evliya Çelebi (1611–1682)**

- En ünlü Türk seyyahıdır. On ciltlik 'Seyahatname' adlı eserinde Osmanlı coğrafyasını anlatmıştır.
- İstanbul, Anadolu, Balkanlar ve Arap ülkelerindeki gözlemleriyle tanınır.

Salomon Schweigger (XVI. yüzyıl)

Alman asıllı bir seyyah olan Schweigger, İstanbul ve çevresini gezmiş, halkın gelenekleri, düşünleri ve dini törenlerini detaylı şekilde betimlemiştir.

Adem GÜNGÖR-Sosyal Bilgiler Öğretmeni**John Covel (17. yüzyıl)**

- İngiliz papaz John Covel, İstanbul'daki günlük yaşamı ve eğlence kültürünü anlatmıştır.
- Mehter takımı, halk şenlikleri ve müzik onun eserlerinde önemli yer tutar.

Lady Mary Wortley Montagu (18. yüzyıl, Lale Devri)

- Lale Devri'nde İstanbul'da yaşamış İngiliz bir seyyah kadındır. Osmanlı kadınlarının sosyal hayatını ve hamam kültürünü anlatmıştır.
- Ayrıca çiçek aşısını Avrupa'ya tanıtarak tıp tarihine önemli katkı sağlamıştır.

Gerard de Nerval (XIX. yüzyıl)

Fransız seyyah Gerard de Nerval, 'Doğu'da Seyahat' adlı eserinde Kapalıçarşı, Ayasofya ve İstanbul'un canlı ticaret hayatını tasvir etmiştir.

Mary Mills Patrick (XIX. yüzyıl sonu – XX. yüzyıl başı)

Amerikalı bir eğitimci olan Patrick, İstanbul ve Erzurum şehirlerinde halkın misafirperverliğini ve kadınların eğitime ilgisini anlatmıştır.

Evliya Çelebi'nin Katkısı:

- **Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi**, Osmanlı şehirlerinin mimarisini, yemek kültürünü, halkın geleneklerini ve konuşma tarzlarını ayrıntılı biçimde anlatır.
- Eseri, Osmanlı toplumunun sosyal ve kültürel yaşamını anlamamızda en önemli kaynaktır.

SEYAHATNAMELERİN TARİHİ AÇIDAN ÖNEMİ

- Seyahatnameler, tarihçiler için önemli kaynaklardır. Bu eserlerde Osmanlı'nın kültürel zenginliği, sanat anlayışı, günlük yaşamı ve halkın hoşgörüsü yansıtılır.
- Farklı milletlerden seyyahların gözlemleri, Osmanlı'nın dünya üzerindeki saygınlığını da ortaya koyar.